

Revideret powerpointpræsentation til deltagerne ved CeFu's
konference 25. november 2019

Social arv og andre ”enfaktorforklaringer”

Morten Ejrnæs, Aalborg Universitet

Disposition:

1. Myten om social arv - Realiteten om risikoens størrelse. To eksempler
2. Social arv – et upræcist og stigmatiserende begreb
3. Udsathed

1. Myten om social arv - Realiteten om risikoens størrelse

To eksempler

Analyse | kraka

5. november 2012

Kontanthjælpsforældre får kontant-hjælpsbørn

Af Andreas Orebo Hansen og Jonas Zielke Schaarup

Af regeringsgrundlaget fremgår det, at kontanthjælpen skal reformeres, og meget tyder på, at nye tiltag især vil blive rettet mod de unge kontanthjælpsmodtagere. Denne analyse giver et indblik i, hvordan forældrenes kontanthjælpshistorik påvirker de unges tilknytning til kontanthjælpssystemet.

Hovedkonklusioner

- Der er et tydeligt element af social arv i kontanthjælpen. Omkring 40 pct. af de unge kontanthjælpsmodtagere 18 og 24 år har forældre, som også selv har modtaget kontanthjælp. Der er fire gange så mange som hos de unge, der ikke er på kontanthjælp.
- Andelen er særligt høj blandt indvandrere og efterkommere. I denne gruppe af kontanthjælpsmodtagere, er det op mod 7 ud af 10, hvis forældre som også selv har modtaget ydelsen.

Avisomtale: Berlingske 05.11.2012 med interview med forsker og ekspert på området:

- Tallene bekræfter det, som forskningen har vist i årtier: At den sociale arv er mest massiv i toppen og i bunden af samfundet, hvor den sociale mobilitet er så godt som fraværende.

Mine beregninger på baggrund af de samme registeroplysninger viser:

- 21 % af unge med forældre, der har været på kontanthjælp kommer selv til at modtage kontanthjælp

Overskrift, der understøtter myten Avisen.DK 26. feb. 2013

Unge bliver født til kontanthjælp

- Kommer du fra et hjem med problemer er chancen for at havne på kontanthjælp stor, viser ny kortlægning af unge kontanthjælpsmodtagere
- Kontanthjælp går i arv, viser stor kortlægning af 51.000 unge

Realiteten er i følge AE-rådets undersøgelse:

Tabel 1. Andel 18-29-årige, der modtager kontanthjælp opdelt efter opvækstvilkår som 15-årig.

	Nej (1)	Ja (2)	I alt	Risikoforhold (2)/(1)
		Pct.		
Mor eller far modtog kontanthjælp eller førtidspension	5,3	14,7	6,3	2,8
Boede ikke hos både mor og far som 15-årig	4,2	10,8	6,3	2,6
Forældre har ingen uddannelse	4,4	14,6	6,3	3,3
Forældre har en indkomst blandt de 20 pct. laveste	4,5	14,3	6,3	3,2

Anm: Personer, der ikke boede i Danmark som 15-årige, er ikke medtaget, men indgår i kolonnen "I alt"

Figur 1. Andel 18-29-årige på kontanthjælp fordelt på antal risikofaktorer

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Kilde: Baadsgaard, Mikkel (2013): Hver 5. ung med svag hjemmebaggrund er på kontanthjælp, Analyse, AE-rådet

Resultater fra vignetundersøgelsen: ”Professionelles faglige risikovurderinger” 2019. (endnu ikke publiceret)

Undersøgelsen er finansieret af Socialstyrelsen og gennemføres af forskere fra UCL (University College Lillebælt) og Aalborg universitet

Undersøgelsen vedrører pædagoger, lærere, sundhedsplejerskers og socialrådgiveres risikovurderinger, og i undersøgelsen er det fx undersøgt, hvordan professionelle vurderer risikoen for at modtage kontanthjælp, når børnene er vokset op med de risikofaktorer, der er nævnt i AE-rådets undersøgelse (se foregående slide).

- Professionelle overvurderer risikoen for modtagelse af kontanthjælp med 12 til 39 procentpoints
- Undersøgelsen viser tillige, at professionelle overvurderer risikoen, når det gælder andre alvorlige sociale problemer:
  - Kriminalitet
  - Depression
- Overvurderingen bliver endnu større, når der er en ophobning af risikofaktorer
- Professionelle er som alle andre påvirkede af den diskurs, som forskere, politikere og medier fremfører om social arv

2. Social arv – et upræcist og stigmatiserende begreb

Social arv er uegnet begreb til

- undersøgelse af udsathed
- forudsigelse af sociale problemer
- udpegning af højrisikogrupper, hvor sociale problemer kan forebygges

Konsekvenser for børn og unge:

- Stigmatisering som ”sociale tabere”
  - Selvopfyldende profeti pga. diskrimination, mindre selvværd og ansvarsfralæggelse

Konsekvenser for forældre:

- Stigmatisering som dårlige forældre

Professionelles vurdering af risikoen for at stå uden ungdomsuddannelse, når forældrene er ufaglærte og hhv. udenlandske/danske

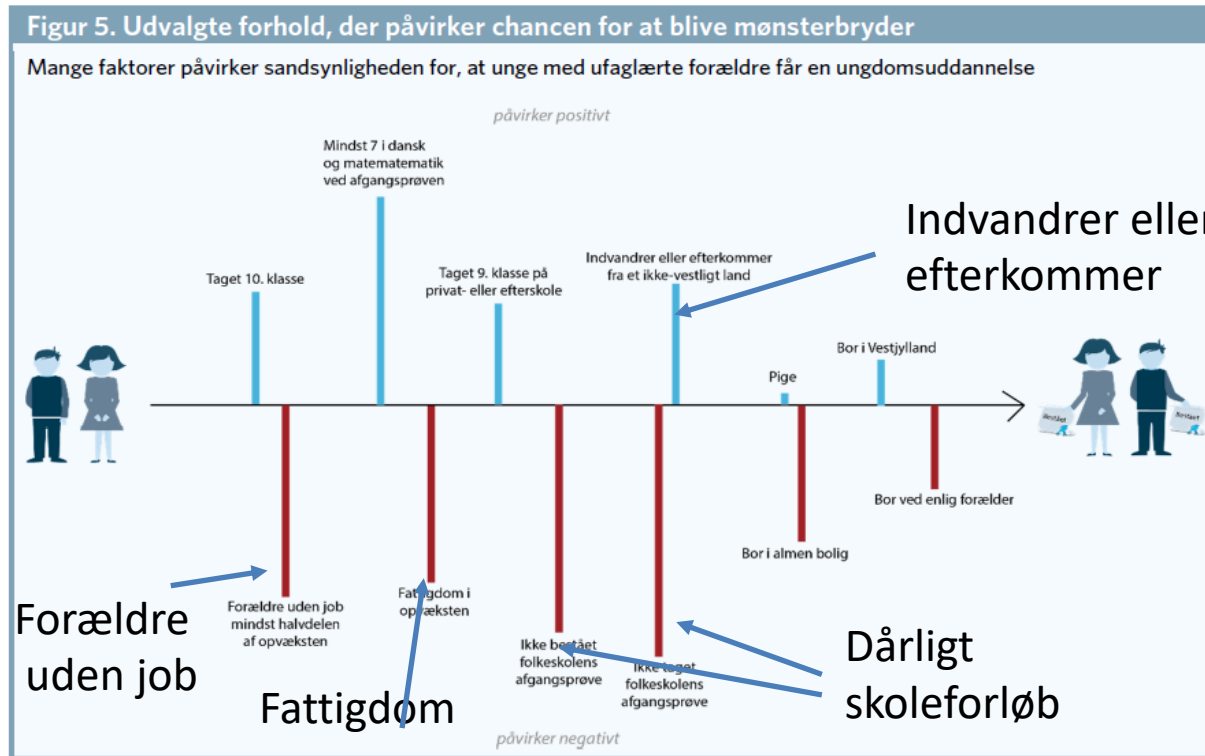
Et andet resultat fra vignetundersøgelsen: "Professionelles faglige risikovurderinger" 2019. (endnu ikke publiceret)

- I undersøgelsen viser det sig, at professionelle overvurderer risikoen for at unge med ufaglærte udenlandske forældre står uden ungdomsuddannelse som 25-årige.
- Professionelle undervurderer risikoen for, at unge med ufaglærte danske forældre står uden ungdomsuddannelse som 25-årige.
- Professionelle har i dette tilfælde anvendt deres viden om at udenlandsk baggrund er en risikofaktor. De har formentlig generaliseret og derfor ræsonneret sig frem til, at der sker en forøgelse af risikoen, når unge drenge med ufaglærte forældre med udenlandsk baggrund
- Professionelle har således tilegnet sig myten om enfaktorforklaringen: etnisk minoritetsbaggrund

Generel konklusion:

- En risikofaktor kan i nogle kontekster være en beskyttelsesfaktor
- Social arv, ghettoopvækst, religion og andre "enfaktorforklaringer" på komplekse sociale problemer er skadelige for socialpolitikken og det sociale arbejde
- Forskere har et stort ansvar for at fremlægge relevante undersøgelsesresultater, der kan punktere myter om social arv mv.

Risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer ift. at opnå ungdomsuddannelse. AE-rådets analyse

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata. Ikke samtlige variable i regressionsmodellen er medtaget i figuren.

Kilde: Dahlskov og Blicher 20117 "Forældres fattigdom har stor betydning for børns chancer"

- Indvandrer eller efterkommer fra ikke vestligt land er en beskyttelsesfaktor, når man har ufaglærte forældre. Etnisk dansk baggrund er en risikofaktor.
- Opvækst i almen bolig er en risikofaktor
- Opvækst i socialt belastet boligområde er ikke nogen betydningsfuld risikofaktor
- Parallelsamfundspakken er forfejlet mht. både målgruppe og indsats

3. Udsathed

- Alle er udsatte
  - Pga. strukturelle forhold: Fattigdom og ulighed
  - Pga. forhold i individ, familie og nærmiljø
  - Pga. forhold i daginst. og skole
  - Pga. sammentræf af tilfældige omstændigheder
- Social arv, ghettoopvækst, religion og andre ”enfaktorforklaringer” på komplekse sociale problemer er skadelige for
  - Forskning i udsathed
  - Socialpolitik
  - Socialt arbejde, hvor enfaktorforklaringer vanskeliggør
    - Helhedssyn
    - Empati
- Nye perspektiver for socialt arbejde
- Umuligt at udpege, hvem der får alvorlige sociale problemer.
  - Det betyder, at den professionelle dømmekraft bliver vigtig ift. at finde frem til, hvad der for det unikke barn er problemskabende
- Evidens for resiliens. De fleste klarer sig
  - Det giver mulighed for på grundlag af undersøgelsesresultater at indgyde børn og unge optimisme

Kilder og litteratur:

- Baadsgaard, Mikkel (2013): Hver 5. ung med svag hjemmebaggrund er på kontanthjælp, Analyse, AE-rådet
- https://www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_hver-5-ung-med-svag-hjemmebaggrund-er-paa-kontanthjaelp.pdf (besøgt den 21/7 2017)
- Dahlskov og Blicher 2017 "Forældres fattigdom har stor betydning for børns chancer"
- https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_fattigdom-og-foraeldres-jobsituation-har-stor-betydning-for-borns-chancer.pdf
- https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2019/03/Study-paper-138_Lowering-Welfare-Benefits.pdf
- Ejrnæs, Morten. "Myter om ghettos og parallelsamfund og hvad betyder det for skolen og lærerne?." *Tidsskriftet Unge Pædagoger* 80.3 (2019): 16-24.
- Ejrnæs, M.(2019): *Det ved vi om fattigdom, ulighed og sociale problemer*, Lp-serien, Dafolo
- Ejrnæs, Morten (2015): Risiko, risikofaktorer og resiliens I: (Erlandsen, T., Rosendal, N., Langager, S. og Petersen, E(red.): *Udsatte børn og unge*, Ejrnæs, Morten (2017). Risiko, resiliens og livchancer. *Kvan-Et Tidsskrift for Læreruddannelsen Og Folkeskolen*, 37(109), 18-28.
- Ejrnæs, Morten (2012): "Kraka stempler forældre på kontanthjælp" *Politiken*
- Ejrnæs, Morten: Teori og empati – faglighed i relationsprofessionerne I: Jacobsen, M.H. og Keith, P. *At forstå det sociale – sociologi og socialt arbejde*, Akademisk Forlag 2008.
- Ejrnæs, Morten, Gabrielsen, Gorm og Nørrung 2007, Per: *Social opdrift – social arv*, 2. udgave, Akademisk Forlag
- Ejrnæs, Morten (2008) Teori og empati: faglighed i relationsprofessionerne Hvid, M. og Pringle, K: *At Forstå Det Sociale*. Akademisk Forlag, 127-157.
- Ejrnæs, Morten, Gabrielsen, Gorm og Nørrung (2007), Per: *Social opdrift – social arv*, 2. udgave, Akademisk Forlag
- Krakas Analyse 5/11 2012 'Kontanthjælpsforældre får kontanthjælpsbørn' (downloadet 26/11. 2019)